

Svētais karalis Krāslavas baznīcā

Lai būtu ļoti precīzi, šī vēsture jāsāk no seniem laikiem, ar 13. gadsimtu. Reizēm vēsture veidojas divaini. Šķiet, kādi gan var būt sakari starp viduslaiku Franciju un mūsdienu Krāslavu? Bet tie pastāv! Laikā no 1226. līdz 1270. gadam Francijas tronī bija neparasts karalis. It kā arī ne karalis nemaz... Sie Kapetingi mūžam nav prognozējami!

Tādā izskatā svēto redzēja ģeniālais El Greko. Foto no interneta.

Tā runāja visapkārt. Karalis patiešām bija neparasts. Toreiz, kad visi karoja un kāvās uz nebēdu, Ludviķis prata izdarīt tā, ka viņa karaliste bija gandrīz vai vienīgā miera un satiecības salīņa Eiropā. Karalis prata diplomātiski risināt problēmas tur, kur citi jau sen būtu samaksājuši ar simtiem un tūkstošiem savu pavalstnieku dzīvību.

Francijas karaļa diena bija izplānota tik skrupulozi, ka tika ievērota katra

objektivitāte padarīja viņu tik slavenu, ka viņš kļuva par starpnieku kaimiņvalstu konfliktu izšķiršanā. Lūk, tikai viens piemērs. Anglijas karalis, kurš bija Francijas ienaidnieks, sastrīdējās ar saviem baroniem. Strīds nonāca tik tālu, ka lieta varēja beigties bēdīgi visai Plantagenētu dinastijai. Ludviķis izšķīra strīdu Anglijas karaļa labā, kuru viņš nevarēja ciest! Tāds, lūk, bija karalis. Vienīgā nozare, kur karalis neatzina nekādus kompromisus, bija kristīgā ticība. 1248. gadā Ludviķis IX vadīja krusta karu par Tā kunga kapu. Karaģājiens izrādījās ļoti neveiksmīgs, karalis nokļuva gūstā. Francijā sākās nemieri. Katrs francūzis bija gatavs doties uz Ēģipti, lai atbrīvotu savu valdnieku. Pēc atgriešanās no gūsta Ludviķis turpināja vadīt valsti. Jau dzīves laikā daudzi viņu uzskatīja par svēto. 1270. gadā Francijas karalis, kurš jau bija cienījamā vecumā, nolēma uzņemties vēl viena krusta kara vadību. Ludviķim bija grandiozi plāni. Viņš gribēja pievērst kristietībai Tunisijas sultānu!!! Karaļa plānos bija to pašu darīt ar Mongolijas hanu... Diemžēl... Francūžu nometnē izcēlās epidēmija, tā laupīja ne tikai karavīrus, bet arī paša karaļa dzīvību. Stāstīja, ka Ludviķis līdz pat savas dzīves pēdējām dienām kopa slimos kā vienkāršs dziednieks. Viņš juta savu atbildību par tiem, kurus ņēma līdzī karā... Nepagāja ne divdesmit gadu pēc karaļa nāves, kad baznīca pieskaitīja viņu svēto pulkam. Karalis Ludviķis Kapets kļuva ne tikai par taisnības simbolu, viņš bija paraugs visiem Eiropas karaļiem daudzu gadsimtu garumā.

Sobrīd neviens nevar pateikt, kad par savu aizbildni Svēto Ludviķi iecēla fon der Broelu dzimtas bruņinieki. Taisnī-

Krāslavas Svētā Ludviķa baznīca.

ka kalpoja Polijas armijā un uzdienēja līdz poručika pakāpei. Mākslinieks nomira 80 gadu vecumā. Daudzi viņa darbi vēl nav atklāti un izpētīti. Lieta tāda, ka meistaram piemīta kautrība, savas gleznas viņš neparakstīja. Saglabāties Filipo Kastaldi pašportrets. Savā priekšā mēs redzam jaunu cilvēku vienkāršajā XVIII gadsimta parūkā. Maigi sejas vaibsti, skumjš un domīgs skatiens... Krāslaviešu vidū kļūst leģenda par to, ka ar itāļa vārdu saistīts kāda pilsētai tuva ciema nosaukums. Runā, ka mājokli Krāslavas tuvumā mākslinieks bija nosaucis "Mia **caza nova**" (mana jaunā māja). Lūk, arī pa-

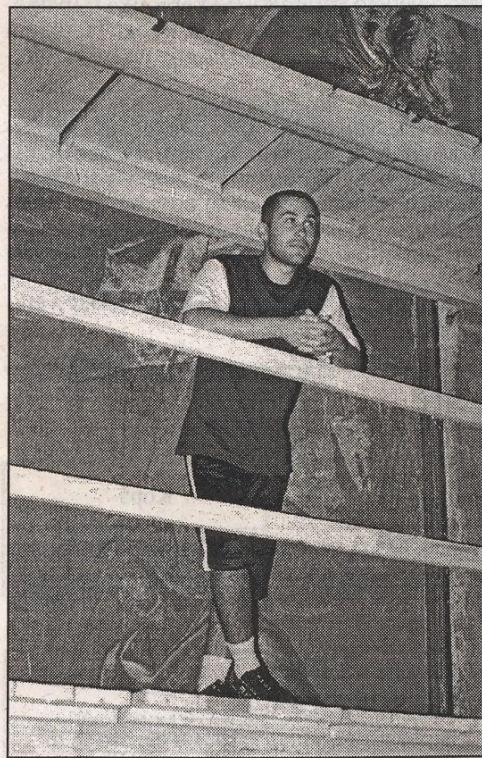
steigumus. Darbs prasa ļoti lielu spriedzi. Mēs labi saprotam visu atbildību, tāpēc arī uztraucamies."

"Kas no mākslas zinātnieka viedokļa ir vērtīgāks — glezna vai freska?"

"Freskas un gleznas vērtību ir grūti salīdzināt. Viena attiecas uz XVIII gadsimtu, otra uz XIX gadsimtu. Skaidrs, ka vairāk nekā simts gados, kas šķir šos darbus, mainījusies estētika, mode... Katram baznīcas pārzinim bija savs priekšstats par noformējumu. Katrs gribēja dot kaut ko savu..."

Man šķiet, ka freska vairāk atbilst baznīcas estētikai. Ja salīdzinām divus attēlus, tad redzams, ka uz freskas Lud-

minutē. Kad griezšotais karalis karalis apmeklēja burtiski visus dievkalpojumus Parīzē. Pastāvīgi gavēja. Kad karalis sēdās pie galda, tad sēdināja sev blakus vairākus kroplus un ubagus. Pusdienu laikā Ludvikis vēģīgi sekoja tam, lai viņa viesiem pasniegtu tieši tos ēdienus, kurus ēda viņš pats. Katru mēnesi karalis atvēra jaunu patversmi ubagiem un kropliem. Bet kā viņš rūpējās par savu valsti! Ludvikis Kapets kļuva par pirmo valdnieku uz zemes, kurš sāka pārbaudīt ierēdņus, kuri dar-

Restaurators Pāvels Rosovskis.

bojās viņa vārdā provincēs! Nevienš no vietniekiem neuzdrošinājās ņemt kukuļus vai rīkoties tikai personīgās interesēs.

Par karaļa taisnīgumu un godīgumu kļīda leģendas pa visu Eiropu. Bieži viņš sprieda tiesu savā valstī. Hronisti stāsta, ka karalis bieži sēdās zem kuplā Vensenas ozola zariem un izskatīja savu pavalstnieku tiesas lietas. Neapmierināto nebija. Karalis it kā redzēja viņiem cauri. Karaļa taisnīgums un

gākā no visiem karaļiem valdīšanas laikā Plateri jau dzīvoja Livonijā. Visdrīzāk baumas par labvēlīgo un taisnīgo Kapetu sasniedza arī mūsu zemi. Viens ir skaidri zināms. Kad bija pieņemts lēmums par Krāslavas baznīcas celtniecību, Plateri jau zināja, kuram no svētajiem velīt šo grandiozo būvi. Te sākas cita vēsture. Itāļu mākslinieka Filipo Kastaldi vēsture.

Mazais Filipo piedzima Kastaldi ģimenē 1734. gada 16. novembrī. Ģimene dzīvoja nelielajā, taču ļoti senajā pilsētiņā Arpino, Frozinonas apkaime, Itālijā. Pilsētiņa bija nepārasti gleznaina, ar bagātu vēsturi. Pa pilsētas ielām pastaigājās pats Cicerons, savas gleznas zīmēja pazīstamais mākslinieks Džuzepe Cezari. Mums nav zināms, kur un pie kā mācījās zēns Filipo, ar ko viņš draudzējās un kā palaidņojās. Zinām tikai to, cik viegli bija kļūt par mākslinieku, dzīvojot tādā gleznainā un tradīcijām bagātā vietā.

18. gadsimta 60. gados jaunais itālis Filipo Kastaldi pievienojās mākslinieku grupai, kas devās uz Poliju pēc Zaluskas bīskapa ieteikuma.

Aptuveni tajā pašā laikā Kastaldi parādījās arī mūsu pusē, Plateru īpašumos. Mākslinieks aktīvi piedalījās baznīcas iekšējā apgleznošanā. Visdrīzāk viņa sienu gleznojumi un altāra freska radīta laika posmā no 1762. līdz 1767. gadam. Taču sīki nepakavēsimies pie visiem itāļu glezniecības meistara darbiem Krāslavā, pievērsīsimies tikai altāra freskai.

Kastaldi uzgleznoja baznīcai Svētā Ludviķa brīnišķīgo tēlu. Mūsu priekšā karalis kristietis. Kronis un zobens — varas un kareivīguma simboli — atlikti malā.

Ceļos nometies, karalis pieņem baznīcas hierarha labvēlību un krusta karā iesvētīto karogu. Viņa galvenā misija — nest kristietības gaismu, atņemt Tā kunga kapu no saračīniem.

Pēc tāda grandioza darba (jo bez altāra freskas Kastaldi apgleznoja arī baznīcas sienas un Plateru pili) itāļu meistara pēdas izgaist vēsturē. Ir zināms, ka viņš visai ilgi strādāja Polijā,

lika itāļiskais nosaukums Krāslavas rajona kartē — Kazanova...

Freska rotāja baznīcu līdz pat 19. gadsimta 80. gadiem. Mūsu novada mitrais klimats izdarīja savu. Kastaldi fresku pārklāja pelējuma kārtā, tā kļuva tumšāka. Turklāt sen mainījās mode, mākslinieciskais stils. Vārdus sakot, Krāslavas dekānam Juzefam Jaloveckim nekas cits neatlika, kā pasūtīt Varšavā pazīstamā mākslinieka Jana Mateiko darbnīcā jaunu altāra gleznu. Daudz strīdu bija un ir par šīs jaunās gleznas autortiesībām. Šķiet, par visticamāko var uzskatīt sekojošu: gleznas skici radījis pats Mateiko, bet gleznas autors ir profesors Isidors Jablonskis un viņa palīgs Lisevičs. Jaunā glezna bija pavisam citāda, tā neatgādināja Kastaldi fresku. Tagad mūsu priekšā karalis karotājs. Kronis galvā, ar paceltu zobenu un iesvētīto karogu rokās. Viņš gatavs nekavējoties doties cīņā. Karaļa skatiens vērst uz debesīm, it kā meklējot atbalstu savai apņēmībai un kareivīgumam.

Ritēja gadi. Atkal pelējums, putekļi, netīrumi biežā kārtā nosedza gleznu un praktiski paslēpa to no mūsu acīm.

Tagad Krāslavas baznīcā strādā restauratori. Altāra gleznu restaurē poļu meistari Juzefs Stecinskis, Tomašs Dzuravecs, Malgožata Slovika, Magdalēna Getlere. Visus darbus finansē Pasauls poļu biedrība "Wspolnota Polska". Šī gada jūlijā glezna tika attīrīta, dezinficēta, dublēta uz jauna audekla. Gleznas atjaunošana turpināsies līdz šī gada oktobrim un nākamā gada pavasarī.

Savu stundu sagaidīja arī Filipo Kastaldi glezna. Pateicoties Kultūras pieminekļu aizsardzības Valsts inspekcijas un Kultūrkapitāla fonda finansējumam, fresku restaurē Latvijas speciālisti Kristīne Širvinskas un Pāvels Rosovskis. Dažus vārdus par savu darbu mēs palūdzām pateikt Kristīnei Širvinsku: "Neraugoties uz paaugstināto mitrumu un vispār nelabvēlīgo klimatu, freska saglabājusies apbrīnojami labi, restauratora rokas to nav skārušas 240 gadus! Virsmu mēs apstrādājam ar antiseptisku vielu, apstarojām. Tagad sācies vissmalkākais, visskrupulozākais darbs. Pastāv briesmas, ka kopā ar pelējumu būs skarts arī krāsu slānis. Sēnīte taču ir kaitīga, tā it kā izēd krāsu. Katrs freskas kvadrātdecimetrs sagādā savus pār-

viķa figūra personificē kristīgo pazemī-

Krāslavas semināra pēdējais rektors Juzefs Jaloveckis, tieši viņš pasūtīja altāra gleznu Varšavā.

bu un dievbijību. Turpretim gleznā redzams karalis karotājs. Viņam rokās zobens, enerģiska poza.

Es domāju, ka gleznu varētu izvietot pie baznīcas altāra daļas sānu sienas. Tas būtu normāli, nekādu disonansi vai neatbilstību es te nesaskatu."

Galvenais, ka abi šedevri tiks atjaunoti un paliks Krāslavā. Esmu pārliecināts, ka abus svētā Francijas karaļa attēlus varēs apskatīt visi gribētāji. Vai ir vērts aizsegt fresku pēc tik smalkas un darbietilpīgas restaurācijas? Manuprāt, ne. Mums visiem ir vienādi dārgi Filipo Kastaldi un Jana Mateiko darbi. Divi meistari, divi laikmeti, viena vēsture. Francijas karaļa Ludviķa Kapeta un mūsu pilsētas vēsture.

Un vēl... Paldies, Polija!

A. JAKUBOVSKIS

Liels paldies par sniegto informāciju Dzintrai Bukevičai, kultūras pieminekļu aizsardzības inspektorei.

Rakstā izmantotās ziņas iegūtas arī žurnāla "Mākslas vēsture un teorija" 2004. gada 2. numurā publicētajā Rutas Kaminskas rakstā "Filipo Kastaldi un viņa mantojums".

I. STEPINŠAS foto